

západních krajů. Západní Německo se snaží vnutit tyto strategické koncepce celému atlantickému paktu a tím zapřáhnout NATO do uskutečňování bonnského revizionistického programu.

Západoněmecké úsilí o vlastní atomové zbraně úzce souvisí s jeho územními požadavky. Dokazuje to zcela jasně memorandum bonnských generálů z roku 1961. Konstatuje se v něm mj.: „Bez vlastních atomových zbraní nemůže Německo ani pomyslet na to, že mu budou navráceny jeho historické a národní hranice.“

Mohli bychom uvést bezpočet příkladů svědčících o spojení mezi programem zbrojení a revizionismem v NSR. Tato spojení jsou očividná a odhalují faleš bonnských deklarací o tom, že Německá spolková republika usiluje o revizi hranic mírovou cestou. Tato faleš je tím zřejmější vzhledem ke skutečnosti, že Němci vědí, že jakékoliv rozhovory o revizi hranic nepřicházejí vůbec v úvahu.

Československé čtenáře budou jistě zajímat četné materiály, které Kamiříski uvádí a které se týkají nepřátelské a revanšistické činnosti krajanských organizací vůči Československu.

Lodgman von Auen na sjezdu sudetoněmeckých krajanů v květnu 1959 ve Vídni prohlásil: „Jalový byl by spor o to, kdo na území Bohemie má právo prven-

ství, Češi nebo Němci... Ale do roku 1945 se nikdy po celou tuto dlouhou dobu nestalo, aby jeden národ oloupil, vypudil a snažil se zničit národ druhý, jak to měl v plánu a jak to v letech 1945—1946 provedl Eduard Beneš...“ (str. 326).

Bavorský státní tajemník Wachter (CSU) 1. června 1963 v Mnichově na sjezdu karpatských Němců ze Slovenska upozorňoval na značně širší cíle Němců ze Slovenska: „Dnes, stejně jako před třiceti lety, jde o to chránit křesťanský západ před sovětismem, před sovětsko-ruským imperialismem.“

Kamiříski cituje výroky krajanských činovníků, hlasy přesídleneckého tisku, uvádějící v pochybnost oprávněnost československý hranic a žádající návrat k mnichovské dohodě, cituje výroky, obviňující československý národ, že prý ukrýval Němcům.

Nesmíme zapomenout — píše autor v závěru — že „krajanství a jeho propaganda není jevem izolovaným, ale že je jedním z přítoků hrozivého proudu německého nacionalismu. Tento jev vyžaduje obzvláštní pozornosti v souvislosti s pozorovaným vzrůstem aktivity novohitlerovské strany NPĐ a s jejím úspěšným tažením“.

LONGIN PASTUSIAK

EVROPA V AMERICKÉ PŘEDSTAVĚ

Zbigniew Brzezinski, *Alternative to America's Role in Europe*, New York 1965,

Partition. For a Broader Conception of 208 str.

V posledních letech vychází v kapitalistickém světě stále více knih o problematice světového socialismu a o západní politice vůči socialistickým zemím. Z velkého množství autorů jedním z nejčastěji publikujících je americký teoretik profesor Zb. Brzezinski. Je autorem několika knih o problematice socialistických zemí, ředitelem *Research Institute on Communist Affairs* na Kolumbijské universitě v New Yorku a od poloviny roku 1966 členem plánovací skupiny státního departmentu pro evropské socialistické země. Tento výčet svědčí o důležité skutečnosti, že v USA otevřeně protivědecká atmosféra z doby maccartismu byla nahrazena obdobím využívání vědců pro politické potřeby. Profesor Brzezinski je toho nejlepším důkazem a změny jeho pracovišť jsou současně dokladem významného posílení úlohy ideologické činnosti v USA v poslední době, kdy neustále sílí hledání „nových idejí“, které by mohly mít vliv na masy. Samo-

zřejmě nechci tvrdit, že takto použitá věda a ideje musí dát objektivní obraz zákonitosti společenského vývoje. Nelze však zapomenout, že třídní zájem buržoazie na udržení své existence si vynucuje do značné míry objektivnější poznávání i dnešních mezinárodních skutečností. Ovšem současně stejný třídní zájem nutí buržoazii jednak k mystifikacím a apologetice všude tam, kde objektivní poznání překročuje meze jejího společenského systému, jednak k nesprávným praktickým závěrům ze získaných objektivních poznatků. Z hlediska tohoto vnitřního rozštěpení buržoazní ideologie je třeba také posuzovat Brzezinského knihu. Současně je třeba si ještě uvědomit, že autor byl získán prezidentem Johnsonem jako „tvůrce nových myšlenek“ v době, kdy většina intelektuálů z doby Kennedyho opustila obdobná místa jako projev nesouhlasu s linií nového presidenta.

Rozbor knihy není zajímavý jen z hle-

diska teoretického, ale i z hlediska provádění praktické zahraniční politiky USA. Vždyť v projevu L. Johnsona ze 7. října 1966 při příležitosti 4. výročí podepsání smlouvy o částečném zákazu nukleárních pokusů nacházíme některé myšlenky, které Brzezinski ve své knize teoreticky zdůvodňuje. Je to zejména Johnsonova téze, že Německo „může být a bude sjednoceno pouze na základě rostoucího smíření mezi východem a západem v Evropě“, že jeho sjednocení stojí na konci procesu zlepšování vztahů vlád obou táborů, atd.

Na jakou základní otázku chce autor ve své knize odpovědět? Vychází ze správné teze, že studená válka ztratila svůj starý význam (i když nesprávně vykládá její podstatu), avšak stále zůstalo rozdělení Evropy. Toto rozdělení je skutečně nepřirozené a protikladné dnešním tendencím hospodářským a politickým a podle Brzezinského také prý vzrůstajícímu pocitu evropské jednoty. Tato autorova teze souvisí s podstatnou změnou ve způsobech využívání tzv. evropské myšlenky. Zatímco v padesátých letech se na západě mluvilo o nevyhnutelnosti rozpadu Evropy v důsledku dvou protikladných kultur, pak v současné době západní teoretici rozvíjejí evropskou myšlenku v třídním zájmu buržoazie v podobě zapojení východní Evropy do evropské jednoty. Ovšem v závěrech k „překonání propasti dělicí Evropy“ se již projevuje výrazně apogetický postoj. Brzezinski se totiž snaží dokázat, že sama Evropa nemůže řešit problémy sjednocení a „vytvořit podmínky pro změny, jednotu a pocit bezpečnosti“, že tvořivá iniciativa musí přijít z USA, které by měly zformulovat zásady, na nichž se mohou Evropa a USA sjednotit (zejména prý musí nově formulovat německou otázku jako klíč americké politiky v Evropě v tom smyslu, že rozdělení Německa je spojeno s rozdělením Evropy a jedno bez druhého nemůže být řešeno). Neoddělitelnou součástí odpovědi na základní otázku je vedle zdůvodnění „spasitelské“ role USA v Evropě také vytvoření uceleného buržoazního pohledu na situaci v evropských socialistických zemích s příslušnými doporučeními k praktickému ovlivňování vývoje v těchto zemích.

V první kapitole (East Europe in Disarray) se autor snaží charakterizovat Evropu v obou jejích částech. Správně ukazuje na probíhající změny, například to, že již v západní Evropě téměř nepůsobí smyšlenka sovětské hrozby, že dřívější automatická shoda amerických a evropských zájmů zmizela a byla nahrazena diskusí o vzájemných vztazích ve všech oblastech. Ovšem, jádrem této ka-

pitoly je autorův názor o tzv. rozkladu ve východní Evropě. Základní teze tohoto názoru jsou velmi často opakováním myšlenek z dřívějších autorových prací. Je to zejména teze, že se nepodařilo vybudovat nové vztahy mezi socialistickými státy, že od roku 1964 nelze hovořit o malých evropských socialistických státech jako o satelitech, teze o vzrůstu nacionalismu v těchto zemích, o problému vůdců a generačním problému atd. Při rozboru SSSR dochází Brzezinski k závěrům, že na základě zlepšování materiální situace a diskuse s Čínou se SSSR přibližuje k Evropě (například v důsledku ohrožení svých východních hranic) a v mezinárodních vztazích se z revolucionáře stává zvolna sympatizujícím divákem. V závěru této kapitoly se pak autor snaží „přesvědčit“ SSSR, že jeho pozice bude ve východní Evropě pevnější, jestliže zde zmizí „nepopulární a nestálé režimy“ (jak naše socialistické zřízení autor nazývá) a místo nich se zde objeví státy podobné Finsku (je to stará oblíbená teze Brzezinského, že evoluce v malých evropských socialistických zemích by měla jít ve vnitřní politice cestou švédské sociální demokracie a navenek cestou finské zahraniční politiky).

Ve druhé kapitole (Dismantling the Iron Curtain) autor podrobně popisuje rozvoj hospodářských, kulturních a dalších styků mezi východem a západem.

Ve třetí kapitole (The European Stalemate) podává své názory na naše vztahy k západu, zabývá se postavením Francie a NSR v Evropě a zejména vztahem USA k Evropě. Zde Brzezinski správně říká, že po většinu poválečného období USA neměly reálnou politiku vůči východní Evropě. Začátek realističtější „politiky pronikání“, která se za prezidenta Kennedyho stala oficiální politikou, klade autor do roku 1957 (Polsko). Autor vypočítává podrobně výhody, které prý může tato politika USA přinést: že komunistické režimy prý potřebují napětí ke svému udržení a zachování jednoty, že mírové vztahy umožňují zesílené pronikání vlivu západu a oťesání „sovětské kontroly“ nad východní Evropou (str. 121). Brzezinski ovšem vidí hranice možností této politiky jak uvnitř kapitalistického světa (například problém německých hranic), tak i z hlediska síly socialismu samého (že prostředky této politiky se mohou stát jejími konečnými výsledky). Brzezinski proto zdůrazňuje, že při politice „stavění mostů“, která vyžaduje zlepšení vztahů s komunistickými vládami (bez toho by zůstala pouze deklarativní), nesmí jít pouze o formální dobré vztahy s USA a přijímání americké pomoci, ale

také o podstatné změny ve vnitřní nebo zahraniční politice těchto států (str. 128).

Konkrétní návrhy jsou obsaženy zejména ve čtvrté kapitole (Peaceful Engagement in Europe's Future). Autor vychází z teze, že rozdělení Evropy není možné překonat stažením USA a SSSR z Evropy. „Toto rozdělení může být ukončeno pouze tehdy, jestliže americko-sovětské soupeření v Evropě se postupně změní ve spolupráci“ (str. 132). Snaží se dokázat, že bez USA by se Evropa dostala do konfliktní situace a nestability, že vedoucí silou by bylo Německo, a naopak přítomnost USA ličí Brzezinskí idyllicky: „Protože USA nemají žádné požadavky za Labem, jejich pokračující spojenectví s Evropou dává Rusku a východní Evropě nejlepší záruku, že západ nebude přímou politickou hrozbou vůči nim“ (str. 134). Pro nás je jistě velmi obtížné pochopit, že by přítomnost té armády, která bojuje proti socialistickému Vietnamu, byla v Evropě zárukou naší bezpečnosti.

Podle Brzezinského by se politika USA v Evropě měla řídit třemi hlavními zásadami: 1. zachovat západní vojenskou sílu a chránit západní zájmy; 2. pochopit, že každá zásadní změna ve vztazích mezi východem a západem musí zahrnovat společné státy východní Evropy a Rusko (autor zde zdůrazňuje, že nemůže mít úspěch snaha, aby jednotlivý komunistický stát přešel na stranu západu a proto je zapotřebí kolektivního začlenění do Evropy, což prý ovšem neznamená stejně rychlý vývoj v jednotlivých socialistických

zemích); 3. odstranění rozdělení Německa může nastat pouze jako důsledek postupných, kvalitativních změn ve vztazích mezi Ruskem a východní Evropou na jedné straně a západem na straně druhé a má být tedy posledním krokem v evolučním sjednocení Evropy. Uskutečňování těchto zásad má pak podle Brzezinského směřovat k pěti cílům (o kterých my ovšem víme, že jsou pouze mezistupni k hlavnímu cíli, tj. likvidaci socialismu tzv. mírovou cestou): 1. přesvědčit východní Evropu, že existence NDR omezuje její svobodu, aniž prohlubuje její bezpečnost (vůči NDR má být uplatňována politika izolace, aby byla postavena do situace „politického anachronismu, zdroje svízeli a nikoli bezpečnosti východní Evropy“ — str. 139); v této souvislosti doporučuje autor těsnější vztahy NSR s východní Evropou, odstranění Hallsteinovy doktríny atd., aby zmizel strach z Německa; 2. dosáhnout německo-polského smíření (i za cenu uznání hranic na Odře a Nise, ovšem při současném udržení americko-německého přátelství); 3. zmírnit ruské obavy z Německa; 4. usměrnit rozvoj hospodářských styků k daleko intenzivnějším kulturním a společenským stykům; 5. vytvořit multilaterální vztahy mezi východní a západní Evropou.

Brzezinského kniha přes některé realistické pohledy nedává objektivní odpovědi na řešení evropských otázek, které si již Evropa začala klást a na které hledá odpověď vlastními silami.

VÁCLAV REGNER

SMYSL POLITICKÉ MOCI

Harold Wilson, *Purpose in Power*, Weidenfeld a Nicolson, London 1966, 194 str.

Purpose in power je druhým dílem vybraných projevů britského ministerského předsedy. Navazuje na sborník *Purpose in Politics*, který byl recenzován v Mezinárodních vztazích č. 4/66. Zatímco první svazek zahrnuje období Labour Party v opozici, jsou v druhém dílu formulována Wilsonova stanoviska k závažným vnitřním a zahraničně politickým otázkám z pozice premiéra a vůdce strany v prvním roce labouristické vlády (říjen 1964 — listopad 1965).

Z Wilsonových projevů je patrné maximální uplatnění taktického přístupu. Krajní obezřetnost prvního vládního období byla vynucena těsnou většinou v parlamentě a nezbytností udržet jednotu ve straně a dosáhnout především společného postupu s levicí. Přesto již toto období

naznačilo, jaký kurs hodlá nová vláda, zejména ve své hospodářské a zahraniční politice, nastoupit.

Zásadní význam mělo rozhodnutí podřídit dynamiku rozvoje národního hospodářství upevnění vnějšího postavení libry. V udržení silné libry vidí Wilson „základní předpoklad pro naše plány na záchranu domácích hodnot a zvýšení životní úrovně, pro všechno to, v co doufáme ve světových záležitostech, pro plnění naší odpovědnosti k širší šterlinkové oblasti, jejímiž jsme bankéři... Kdybychom se měli obrátit zády ke šterlinkové oblasti, byla by to osudová rána Commonwealthu a všemu tomu, co pro nás znamená.“¹⁾ Přednostní orientace na udržení stability libry si

¹⁾ Guidhall Speech, 16. 11. 1964, str. 17.